

Lausunto oppilas- ja opiskelijahuollosta sote-uudistuksessa

146/00.01.00/2016

SOVV 03.09.2020 § 67

Lisätiedot:

kehittämissuunnittelija Karin Palmén, puh. 040 641 1081
sivistystoimenjohtaja Heidi Backman, puh. 050 566 8800
etunimi.sukunimi@kauniainen.fi

Kauniaisten kaupunki voi antaa lausuntonsa hallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lakiluonnoksesta 25 syyskuuta 2020 asti:

<https://soteuudistus.fi/-/1271139/sosiaali-ja-terveydenhuollon-ja-pelastustoimen-jarjestamisen-uudistusta-koskevat-hallituksen-lakiluonnokset-lausuntopakettiin>. Myöskin sosiaali- ja terveystoimenvaliokunta, ruotsinkielinen opetus- ja varhaiskasvatusvaliokunta sekä lopullisesti kaupunginhallitus käsittelevät lausuntoa. Sivistystoimen osalta oppilas- ja opiskelijahuollon sijoitus on erityisen tärkeä.

Lausunto

Suunnitelmissa siirtää opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut maakuntiin on suuria ongelmia. Yksi järjestämismalli ei istu suurten alueellisten erojen Suomeen. Psykologi- ja kuraattoripalveluiden järjestämisen pitää kuulua kunnan tehtäviin kuten tähänkin asti. Kunnilla on oltava oikeus järjestää oppilas- ja opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut yhdessä muiden kuntien kanssa tai sopia yhdessä näiden palveluiden järjestämisestä maakunnan kanssa.

Oppilas- ja opiskeluhoollon koulupsykologit ja -kuraattorit tarvitaan lähelle oppilaita, opiskelijoita ja opettajia. He ovat kiinteä ja tärkeä osa kouluyhteisössä yhteisöllisen hyvinvointityön avainhenkilöinä ja yhteisöllisen opiskeluhoollon ryhmän jäseninä. Koulujen yhteisöllistä opiskeluhoollotyötä ja sitä kautta opiskeluhoollon psykologien ja kuraattoreiden roolia koulun keskeisinä toimijoina ja jäseninä on vahvistettu vuonna 2014 käyttöön otetussa oppilas- ja opiskelijahuollolaissa. Laissa todetaan opiskeluhoollon toteuttamisen ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhoollona. Koko koulu toteuttaa opiskeluhoollon moniammatillisesti ja yhdessä. (RP 67/2013 rd, s. 33, luku 3.1.,; <https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2013/20130067.pdf>).

Promotiivisen työn (terveyttä/hyvinvointia edistävän) merkitys nostetaan oppilas- ja opiskelijahuollolaissa kuratiivisen (korjaavan) ja preventiivisen (ennaltaehkäisevän) ohelle. Ellei hyvinvointia edistävää ja ennaltaehkäisevää työtä, yhteisöllistä opiskeluhoollon toteuttamista, tehdä ja siihen panosteta voimilla kustannusten kasvavan tulevaisuudessa. Yhteisöllinen ja ennaltaehkäisevä opiskeluhoollon toteuttaminen on myös kustannustehokasta ja säästää yksilöllisen opiskeluhoollon resursseja. Yksilöllinen ja korjaava tuki on aina kalliimpaa ja vaativampaa.

Myös koulun yhteisöllisyyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia tukevien suunnitelmien laatiminen ja päivittäminen, kuten opiskeluhuollon suunnitelma, kiusaamisen ja häirinnän vastainen suunnitelma ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma, kuuluvat opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden työhön. Yhteistyö huoltajien kanssa ja osallisuustyö ovat keskeisiä opiskeluhuollon työntekijöiden työssä, saumattomassa yhteistyössä oppilaitosten muun henkilökunnan kanssa. Työnjohdon ja –organisoinnin on oltava siellä, missä työ tehdään ja missä on tuntemusta päiväkotien ja koulujen arjesta ja siitä, mitä on ennaltaehkäisevä yhteisöllinen ja yksilökohtainen opiskeluhoito ja mikä niiden tarve on kussakin yksikössä.

Keskeistä opiskeluhuollossa on oppimisen mahdollistaminen ja hyvinvoivan oppimisympäristön ja –ryhmän ylläpitäminen. Toimiva ja hyvinvoiva pedagoginen ryhmä on paras edellytys oppimiselle. Tämä luodaan oppilaitoksessa yhdessä henkilökunnan ja oppijoiden kanssa. Tähän työhön tarvitaan vahvaa pedagogista osaamista ja opetustoimen tuntemusta tueksi, ei vähiten koko toiminnan ja opiskeluhuollon yhteiskehittämiseen. Henkilökunnan on tunnettava oppilaitos ja opetuksen toimintakulttuuri voidakseen kehittää yhteisöllistä hyvinvointia, yhteenkuuluvuutta ja kouluyhteisöä. Riskinä uudistuksessa olisi, että tämä yhteisöllinen hyvinvointia edistävä työn pääpaino muuttuisi yksilöllisempään, sairaanhoidollisempaan suuntaan, mikä on ristiriidassa sen hallituksen tavoitteen kanssa, että niin oppilashuollossa kuin mielenterveystyössä pyritään kokonaisvaltaisesti edistämään hyvinvointia ja matalakynnyspalveluja siellä, missä lapset ja nuoret luonnollisesti ovat.

Palvelujen saatavuus, päätöksenteko, tiedonkulku ja yksikköjen tuntemus todennäköisesti heikkenisivät, jos opiskeluhuollon psykologit ja kuraattorit siirrettäisiin sote-maakuntiin. Opiskeluhuollon psykologien ja kuraattoreiden tehtävä on paljon muuta kuin yksilökohtainen asiakastyö ja sitä hyvinvointityötä tehdään parhaiten vahvana osana kouluyhteisöä. Myös keskijohdon ja johdon on tunnettava oppilaitoksensa ja tiedettävä niiden tarpeet ja vahvuudet, mikä kärsisi siitä, että opiskeluhoitoa johdettaisiin maakuntatasolta. Tämä johtaa suureen kysymysmerkkiin siitä kuka johtaa opiskeluhoitotyötä ja kuka vastaa siitä, että se on riittävää.

Lakiehdotuksen mukaan vaikuttaisi siltä, että kunnat ja koulut eivät ole mukana tekemässä päätöksiä koskien opiskeluhoitotyötä, mutta toimivat siinä ympäristössä, jossa sen toimeenpano tehdään osana koulutyötä, ja he ovat vastuussa oppijoiden hyvinvoinnista ja oppimisesta. Herää myös kysymys siitä ovatko kunta ja oppilaitoksen lakiehdotuksen mukaan vastuussa vain hyvinvoivasta oppijasta, jos opiskeluhoito viedään maakuntatasolle osaksi sosiaali- ja terveystyötä ja sen pääpaino vaikuttaisi olevan yksilöllisessä, eli korjaavassa, opiskeluhuollossa. Oppiminen ja oppimisen tuki on nivoutunut hyvinvointityöhön ja tätä yhteistyötä tarvitaan tulokselliseen ja oppilaslähtöiseen toimintaan. Kunnissa tarvitaan myös vahvaa sote-osaaamista, ei vähiten toimivaa moniammatillista yhteistyötä varten, ja parhaiten tämä säilyy pitämällä osa sotetyöksi laskettavaa toimintaa ja sen johtaminen ja kehittäminen kunnissa.

Maakuntamalli veisi oppilas- ja opiskeluhuollon kauemmas kunnista, opetustoimesta ja kouluista ja kunnallinen moniammatillinen yhteistyö kärsisi

tästä. Ei ole takuita siitä, että lakiehdotuksessa vaadittava yhteistyörakenne maakuntien, kuntien, opetustoimen ja koulujen välillä olisi riittävä takaamaan palveluiden määrä ja laatu ja lapsen ja nuoren oikeus näihin palveluihin ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointityöhön, siellä missä he ovat ja opiskelevat, eli oppilaitoksissa. Lakiehdotuksen myötä syntyy myös huoli siitä, miten oppijoiden ja huoltajien osallisuus turvataan ja miten sitä vahvistetaan.

Ruotsinkielisten opiskeluhoitopalveluiden riittävyys osana maakuntahallintoa on suuri huolenaihe. Ruotsinkielisillä lapsilla ja nuorilla on sama oikeus kokonaisvaltaiseen ja hyvään opiskeluhoitoon omalla äidinkielellään. On oletettava, että opiskeluhoito kunnissa, joissa on suurempi määrä ruotsinkielisiä kuin maakunnassa heikkenisi. Myös ruotsinkielinen viestintä ja jatkokoulutus kärsisi monessa kunnassa ruotsinkielisten tiimien pienentyessä tai jopa kadotessa. Viestintään ja yhteistyörakenteisiin olisi panostettava yhtä paljon kuin suomenkielisiin kaksikielisissä maakunnissa ja tämä on usein käytännössä osoittautunut haasteelliseksi.

Koronatilanteen ja sen aiheuttamien lisähaasteisiin vastaamisessa opiskeluhoiton henkilökunta on keskeinen ja opiskeluhoiton tehostamiseen on panostettu ja tullaan panostamaan paljon. Tässä työssä yhteistyökykyinen yhteisöllinen opiskeluhoitotyö ja –ryhmä ovat ensiarvoisia. Myös tuleva oppivelvollisuuden pidentäminen kasvattaa entisestään oppilaitosten ja kunnan tarvetta ja kykyä ylläpitää hyvinvointia ja matalan kynnyksen turverakkoja ja –palveluja kouluissa ja opiskeluhoiton nykyrakenteen auki reppiminen on tässäkin yhteydessä riski. Ajassa, jolloin erot niin oppimisessa kuin hyvinvoinnissa ovat kasvussa ei kuulu tehdä rakenneuudistuksia, jotka luultavasti heikentävät lasten ja nuorten palveluja ja heidän oikeuttaan saada oikeat palvelut oikeaan aikaan hyvinvoivassa yhteisöllisessä koulu-yhteisössä.

Samalla on todettava, että sivistystoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon monialaisen yhteistyön toteuttaminen, kuten oppilashuolto, mahdollistuu viiden alueen mallissa kuitenkin selkeästi yhden järjestäjän mallia paremmin, koska se paremmin mahdollistaa paikallisten olosuhteiden huomioimista. Oli rakenne mikä tahansa, on tärkeää, että kuraattorit, kouluterveydenhoitajat ja –psykologit ovat lähipalvelua, osa yhteisöllistä opiskeluhoitoa ja kouluissa lasten ja nuorten kouluympäristössä. Mikäli oppilashuolto kokonaisuudessaan siirretäisiin itsehallintoalueen järjestettäväksi, tulee varmistaa se, ettei palvelutaso selkeästi heikkene nykyisestä niissä kunnissa, jossa on huolehdittu ennaltaehkäisevän työn hyvästä resursoinnista. On myös huolehdittava siitä, että yhteistyörakenteita kaikilla yhdyspinnoilla sivistys- ja sote-palveluiden välillä, mukaan lukien opiskeluhoito, kehitetään huomattavasti.

Sivistystoimenjohtaja:

Valiokunta antaa ylläolevan lausunnon hallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lakiluonnoksesta.

Päätös:

Päätösehdotus hyväksyttiin.